

УДК 65.011.1 : 65.018

Ю.А. Баєв, асп.

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Фінансове управління розвитком підприємства у нестабільному середовищі

У статті визначено особливості сучасного управління фінансами промислового підприємства, їх роль та функції. Запропоновано методичні підходи до удосконалення управління грошовими потоками на підприємстві. Проведено розрахунки економічної ефективності запропонованих заходів. Особливу увагу приділено фінансовому регулюванню. Розглянуті вимоги і норми державного фінансового регулювання, які є обов'язковими для всіх господарюючих суб'єктів і необхідні для забезпечення максимальної віддачі, ефективності фінансового управління, більш повного і комплексного використання наявних у розпорядженні підприємств фінансових інструментів. Обґрунтовано, що для забезпечення ефективного управління фінансами підприємству необхідно враховувати питання фінансового регулювання на всіх рівнях, і особливо там, де воно не може впливати на його умови і закони.

підприємство, фінанси, управління, функція, регулювання, методи, аналіз, потоки

Ю.А. Баєв, асп.

Одесский национальный университет имени И.И. Мечникова

Финансовое управление развитием предприятия в нестабильной среде

В статье определены особенности современного управления финансами промышленного предприятия, их роль и функции. Предложены методические подходы к совершенствованию управления денежными потоками на предприятии. Проведены расчеты экономической эффективности предложенных мероприятий. Особое внимание уделено финансовому регулированию. Рассмотрены требования и нормы государственного финансового регулирования, которые являются обязательными для всех хозяйствующих субъектов и необходимы для обеспечения максимальной отдачи, эффективности финансового управления, более полного и комплексного использования имеющихся в распоряжении предприятий финансовых инструментов. Обосновано, что для обеспечения эффективного управления финансами предприятию необходимо учитывать вопросы финансового регулирования на всех уровнях, и особенно там, где оно не может влиять на его условия и законы.

предприятие, финансы, управление, функция, регулирование, методы, анализ, потоки

Постановка проблеми. Для того, щоб краще розібратися в тому, наскільки для менеджменту промислового підприємства важливою є функція управління фінансами, необхідно визначити те значення, роль яку відіграють фінанси в діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для забезпечення ефективного управління фінансами підприємству необхідно враховувати питання фінансового регулювання на всіх рівнях, і особливо там, де воно не може впливати на його умови і закони. Саме тому управління фінансами підприємства передбачає розробку певної фінансової стратегії і тактики на основі фінансового аналізу, всебічної оцінки його результатів, прогнозування доходів і витрат, зміни структури активів і пасивів, зміни обсягу і структури вартості реалізованої продукції, прибутку, а так само динаміки факторів зовнішнього середовища.

При написанні статті автором були використані роботи наступних вчених: Брейлі Р., Майерс С. [3], Захарченко В.І., Меркулова М.М., Балахонової О.В. [5], Коваленко М.А., Чеснокова В.Л. [6], Савицька Г.В. [8] та ін. Проте недостатньо

опрацьовані напрямки фінансового регулювання, які здійснюються підприємством самостійно і за власним вибором в залежності від цілей і завдань стратегічного розвитку, організаційних і управлінських можливостей, розмірів бізнесу. Воно необхідне для забезпечення максимальної віддачі, ефективності фінансового управління, більш повного і комплексного використання наявних у розпорядженні підприємств фінансових інструментів.

Постановка завдання. Метою написання статті є розробка заходів управління фінансами підприємства в нестабільному середовищі з урахуванням питання фінансового регулювання на всіх рівнях, і особливо там, де воно не може впливати на його умови і закони.

Виклад основного матеріалу. Фінанси підприємства, як одна з основних складових фінансової системи країни (поряд з державними та приватними фінансами), являють собою систему економічних відносин господарюючих суб'єктів, пов'язаних з утворенням, розподілом і використанням грошових коштів у процесі здійснення ними господарської діяльності [1].

При цьому фінанси підприємств відіграють значну роль, як у розвитку самих підприємств, так і в формуванні економічної системи країни в цілому:

- утворюють переважну частину надходжень державного бюджету;
- допомагають здійсненню ефективного грошового обороту в країні, забезпечуючи зв'язок усіх складових фінансової системи в єдине ціле;
- забезпечують безперервний процес розширеного відтворення;
- формують основу для реалізації довгострокових стратегічних та поточних програм підприємства;
- є важливим чинником вирішення низки соціальних питань та програм;
- формують механізми і основні напрями реінвестування вільних грошових коштів державної та приватної сфери.

Реалізація цих та ряду інших завдань здійснюється фінансами підприємства через виконання їх функцій:

1. Ресурсоформуюча. Передбачає накопичення грошових коштів для подальшого формування необхідного обсягу виробничих, сировинних, трудових ресурсів для здійснення підприємством його виробничої діяльності і постійного їх оновлення.

2. Розподільча. Мається на увазі розробка програми розподілу потоку фінансових ресурсів між різними напрямками фінансування (виробничої, інвестиційної, фінансової) з метою їх найбільш ефективного використання та досягнення максимального фінансового результату як у короткостроковому, так і в довгостроковому періодах.

3. Контрольна (або управлінська). Саме через аналіз фінансових результатів та контроль за фінансовими потоками здійснюється визначення результативності господарської діяльності підприємства і саме на основі фінансових показників і можливостей розробляються коригування планів розвитку підприємства в майбутньому.

4. Системоутворююча. Дуже часто фінансове управління є основною системою планування та управління діяльністю та розвитком підприємства основою для побудови системи менеджменту на підприємстві.

Аналіз фінансової діяльності та апробацію запропонованих заходів було проведено на ПАТ «Одеський припортовий завод». Спочатку автор поставив завдання розробити класифікацію грошових потоків (рис. 1).

Управління фінансами підприємства здійснюється за двома основними напрямками:

1. Зовнішнє фінансове управління. Воно має на увазі організацію фінансових взаємин з державою і державним бюджетом, фінансовими агентами (кредитними організаціями, лізинговими та страховими компаніями, фондами, біржами),

контрагентами (постачальниками продукції та послуг), покупцями продукції та дилерами. Це включає в себе планування і контроль за фінансовими потоками, забезпечення постійного позитивного платіжного балансу.

2. Внутрішнє (внутріфірмове) управління фінансами. Організація фінансових потоків між окремими підрозділами (фірмами холдингу, службами підприємства), розподіл фінансових ресурсів між «споживачами», розробка бюджетного плану, нормативів і лімітів витрачання коштів кожною структурною одиницею, контроль за виконанням бюджетів - все це окремі завдання комплексу внутрішньофінансового фінансового менеджменту [5, с. 170].

Реалізація цих функцій і напрямів практичної діяльності підприємства обумовлена деякими особливостями фінансового управління (планування) як основної складової системи управління організацією:

- фінансове управління є основою реалізації фінансової стратегії підприємства і відповідно загальної стратегії розвитку підприємства через забезпечення найбільш ефективних методів і форм фінансування напрямків діяльності [7, с. 31];

- фінансове управління є безперервним у часі. Отримання і списання грошових коштів з розрахункового рахунку в рахунок здійснення різних розрахунково-касових операцій, пошук джерел фінансування, вибір оптимального напрямку вкладення грошових коштів та інші питання вирішуються фінансовою службою підприємства щодня і навіть щогодини. Ця діяльність не може бути припинена без заповідання економічних збитків підприємству;

- будучи залежною формою діяльності по відношенню до виробничої (забезпечення всіх її потреб), фінансове управління в той же час і визначає цілі та завдання цієї виробничої діяльності;

Рисунок 1 – Класифікація грошових потоків підприємства за видами господарської діяльності (узагальнення автора)

- так само галузевою належністю визначаються особливості і характер фінансових потоків підприємства. Структура і напрямки вихідного та вхідного

грошового потоку, питома вага в них міжнародних розрахунків, чисто фінансових операцій, взаємозаліків різні залежно до якої області матеріального виробництва стосується ця фірма. Для машинобудівних підприємств характерна велика різноманітність напрямків отримання фінансових ресурсів (як географічний, так і структурний) і те ж для витрачання грошових коштів, обумовлене різноманітною, що постійно оновлюється номенклатурою машинобудівної продукції. Цим пояснюється і складність управління фінансовими потоками підприємства їх планування і контролю;

- конкретні способи здійснення фінансового управління, методи та обсяги робіт визначаються галузевою приналежністю підприємства. Для меблевої промисловості характерний повний набір «послуг» фінансового менеджменту, при цьому особливо серйозні обсяги займають управління фінансуванням оборотних коштів (придбання компонентів меблевих виробів та незавершеного виробництва), а так само пошук джерел фінансування інвестиційної діяльності (зважаючи на велику капіталомісткість виробництва);

- управління фінансами підприємства нерозривно пов'язане з фінансовим та фондовим ринком. Тому у фінансовій стратегії обов'язково враховуються особливості і динаміка розвитку складових фінансового ринку, де підприємство здійснює свою господарську діяльність [3, с. 309]. Зміна курсів валют, ставок кредитного та депозитного відсотка, доступність фінансових інструментів фондового ринку роблять значний (у деяких випадках визначальний) вплив на вибір цих інструментів і характер взаємодії з фінансовим ринком;

- від ефективності фінансового управління багато в чому залежить постійне стабільне функціонування підприємства як господарюючого суб'єкта, його поступальний розвиток. Саме помилки у фінансовому плануванні часто призводять підприємство до неможливості виконання взятих на себе зобов'язань, до банкрутства.

В процесі розробки заходів з фінансового регулювання виникла необхідність проаналізувати основні напрями оптимізації (рис. 2).

Рисунок 2 – Основні напрями оптимізації грошових потоків на підприємстві (розробка автора)

Також було використано низку різних методів дослідження. Наприклад, SWOT-аналіз (табл. 1).

Таблиця 1 – SWOT-аналіз ПАТ «Одеський припортовий завод»

<p><u>Сильні сторони:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Позитивний імідж заводу 2. Тридцять чотири роки на ринку хімічних продуктів та послуг 3. Гарна кредитна історія 4. Монополіст на вітчизняному ринку виробництва та перевантаження аміаку та карбаміду 5. Ефективне використання ресурсів 6. Впровадження нових технологій 7. Уміння грамотно вести конкурентну боротьбу 	<p><u>Можливості:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розширення асортименту продукції 2. Погіршення позицій конкурентів на ринку 3. Утримувати монополістичне положення на ринку хімічних продуктів та послуг 4. Підвищений попит на виробляємо продукцію 5. Впровадження новітніх екологічно безпечних технологій
<p><u>Слабкі сторони:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Місце розташування заводу (можливий дефіцит водних ресурсів) 2. Нemoжливiсть приймати оперативні рішення 3. Завод не розширює асортимент продукції (хоча і має таку можливість) 4. Консерватизм системи управління 	<p><u>Загрози:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поява нових конкурентів 2. Зростання аналогів 3. Зміна смаків і потреб покупців 4. Зростання цін на сировину і матеріали 5. Зростання цін на газ

Управління фінансами підприємства нерозривно пов'язане з поняттям фінансового регулювання, тобто забезпечення необхідних умов функціонування та ефективного розвитку фінансової системи та накопичення фінансових ресурсів [6, с. 284].

При цьому фінансове регулювання здійснюється на декількох рівнях з застосування різних методів, форм і способів впливу на фінансову систему для досягнення поставлених цілей.

Аналіз руху грошових коштів на конкретному підприємстві представлено у таблиці 2.

Таблиця 2 – Аналіз джерел притоку і відтоку грошових коштів ПАТ «ОПЗ» за 2009-2011 рр., тис.грн.

Показник	2009	2010	2011
Залишок грошових коштів	425319	57203	49895
Надходження, у т.ч:			
Виручка від реалізації	2114654	3590096	5588601
Бюджетні асигнування	-	190764	795793
% по фінансовим вкладам	-	1392	2450
Інші надходження	18535	3152063	1971500
Витрати, у т.ч. :			
На оплату товарів	1592891	3254077	42225
На оплату праці	182143	191366	252433
Відрахування на соціальні заходи	65519	92106	131553
На оплату машин і ТЗ	-	-	-
На фінансові вклади	-	-	-
На розрахунки з бюджетом	-	67030	-
Здано в банк з каси	-	-	-
Інші виплати	-	3225179	2009938
Залишок грош. коштів на кінець періоду	57203	49895	307194

На рівні підприємства (холдингу) фінансове регулювання здійснюється шляхом методичного, організаційного, інформаційного, технічного забезпечення функціонування фінансової системи підприємства. Для цих цілей розробляються:

- фінансові структури управління;
- способи відбору персоналу фінансової служби;
- прикладне програмне забезпечення в галузі економіки;
- здійснюється регулювання інформаційних потоків в організації;
- організація взаємодії фінансового управління з іншими напрямками менеджменту на підприємстві.

Ці напрямки фінансового регулювання здійснюються підприємством самостійно і за власним вибором в залежності від цілей і завдань стратегічного розвитку, організаційних і управлінських можливостей, розмірів бізнесу. Воно необхідне для забезпечення максимальної віддачі, ефективності фінансового управління, більш повного і комплексного використання наявних у розпорядженні підприємств фінансових інструментів [2].

Більш високим рівнем регулювання фінансових процесів є державний. Він має на увазі законодавче, нормативне, методичне, фінансове, процесне регулювання діяльності підприємств, забезпечення взаємодії їх між собою і з державними структурами з метою захисту інтересів більшості господарюючих суб'єктів і населення (фінансових, соціальних). Воно включає в себе:

- розробку вимог організації та контролю за фінансовою діяльністю підприємств (норми бухгалтерського обліку, здійснення податкових платежів, загальноуправлінських норм і правил);
- формування нормативно-законодавчих основ організації, функціонування та ліквідації підприємства як суб'єкта цивільно-правових відносин;
- забезпечення ефективної взаємодії інвестиційного та фінансового ринків, створення сприятливих умов для потоку інвестицій (і відповідно розвитку) пріоритетних галузей промисловості і окремих регіонів;
- визначення вимог і порядку взаємовідносин з кредитними організаціями (розрахунково-касове обслуговування в банках, валютний контроль і забезпечення міжнародних розрахунків, порядку і форм кредитування);
- забезпечення необхідних умов (законодавчих і фінансових) для розвитку ринку страхових послуг та розширення можливостей страхування як чинника зниження фінансових ризиків підприємств;
- регулювання системи податкових платежів;
- організація функціонування валютного ринку і валютної політика НБУ;
- розробку комплексу норм, що регулюють функціонування ринку цінних паперів (правил здійснення торгових операцій з цінними паперами, захисту прав утримувачів цінних паперів).

Ці вимоги і норми державного фінансового регулювання є обов'язковими для всіх господарюючих суб'єктів і саме тому і виконують покладені на них функції. Підприємство самостійно не може управляти і впливати на державну систему фінансового регулювання і повинно виконувати всі встановлені законодавством правила і норми. І саме тому вони мають значний вплив на фінансову політику підприємства [8, с. 24].

На основі проведеного аналізу фінансової діяльності ПАТ «ОПЗ» було запропоновано методичні підходи до удосконалення управління грошовими потоками на підприємстві (рис. 3).

Рисунок 3 – Основні етапи управління грошовими потоками підприємства (пропозиція автора)

Ще вищим (і останнім) є міжнародний (світовий) рівень фінансового регулювання. Він покликаний організувати і контролювати рух і перерозподіл фінансових ресурсів на міждержавному рівні. І цей рівень має вплив на регулювання фінансової діяльності підприємства, особливо у випадках:

- транснаціонального характеру бізнесу. Якщо діяльність підприємства здійснюється відразу на кількох національних ринках, воно виявляється включеним в світовий рух фінансових ресурсів;

Наприкінці дослідження автором було проведено розрахунки економічної ефективності запропонованих заходів (табл. 3).

Таблиця 3 – Розрахунок ефективності запропонованих заходів на ПАТ «ОПЗ»

№	Показник	Заходи		
		запросити спеціалістів, які зможуть проконсультувати стосовно нових технологій	орієнтування на зменшення дебіторської заборгованості	виробництво AdBlue
1	Витрати, тис.грн, в тому числі:			
	на придбання	165 00	100	12300
	на обслуговування (на рік)	157	3-5	125

Продовження таблиці 3

2	Дохід, тис.грн			
	1	2000	1500	18500
	2	2000	1750	19000
	3	2000	1800	19500
	4	3000	-	20000
	5	3500	-	20500
3	Мінімальна дохідність, %	11	10	14
4	NPV 1, тис.грн.	18018,02	1363,64	16228,07
	NPV 2	16260,20	1446,28	14728,68
	NPV 3	14705,90	1353,38	13175,68
	NPV 4	19736,80		11834,32
	NPV 5	20710,1	-	10777,20
	Σ NPV	89430,82	-	66743,85
5	Ефективність проекту	72145,82	4048,3	53818,85

Висновки. Для забезпечення ефективного управління фінансами підприємству необхідно враховувати питання фінансового регулювання на всіх рівнях, і особливо там, де воно не може впливати на його умови і закони.

Тому управління фінансами підприємства в нестабільному середовищі передбачає розробку певної фінансової стратегії і тактики на основі фінансового аналізу, всебічної оцінки його результатів, прогнозування доходів і витрат, зміни структури активів і пасивів, зміни обсягу і структури вартості реалізованої продукції, прибутку, а так само динаміки факторів зовнішнього середовища. Рішення повинні носити варіантний характер, і одне із завдань управління фінансами - вибір найбільш раціонального і одночасно реально здійсненого варіанту економічного забезпечення виробничого процесу.

Список літератури

1. Закон України «Про аудиторську діяльність» від 22 квітня 1993 року №3126-ХІІ (в редакції Закону України від 14 вересня 2006 року №140-V) (із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/show/2121-14>
2. Методика аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 14 лютого 2006 року № 170) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0332-06>
3. Брейли Р. Принципы корпоративных финансов : [пер. с англ.] / Р. Брейли, С. Майерс. – М.: Олимп-Бизнес, 1997. – 1120 с.
4. Захарченко В.И. Эффективность использования финансового менеджмента на предприятии / В.И. Захарченко // Ринкова економіка: сучасна теорія та практика управління. – 2007. – Т.10. – Вип.16. – С.40– 48.
5. Захарченко В.И. Моделі і методи прийняття рішень в аналізі та аудиті : [навч. посібник] / В.И. Захарченко, М.М. Меркулов, О.В. Балахонova. – Львів: Магнолія-2006, 2012, - 352с.
6. Коваленко М.А. Фінансовий словник : [навч. посібник] / М.А. Коваленко, В.Л. Чесноков. – Херсон: Олді-плюс, 2009. – 382 с.
7. Ольве Н.-Г. Оценка эффективности деятельности компании. Практическое руководство по использованию сбалансированной системы показателей : [пер. с англ.] / Н.Г. Ольве, Ж. Рой, М. Веттер. – М.: Вильямс, 2004. – 304 с.
8. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия : [уч. пособие]. / Г.В. Савицкая. - Мн.: Новое издание, 2002. – 387 с.

Yuri Baev

Odessa I.I.Mechnikov national university

Financial management of enterprise development in an unstable environment

The article defines the features of a modern industrial enterprise financial management, their role and functions.

Methodical approaches to improve cash flow management in the enterprise This allowed more effectively plan, analyze, and monitor cash flows of the enterprise. The calculations of the economic efficiency of the proposed measures. Were also used a number of different methods. For example, SWOT-analysis, by which established strengths and weaknesses of the company and its risks identified and development opportunities. Particular attention is paid to financial regulation. The requirements and regulations of the state of financial regulation, which are mandatory for all businesses. These areas of financial regulation and implemented enterprise independently of their choice depending on the goals and objectives of the strategic development, organizational and managerial capabilities, business size. It is necessary to maximize the impact, financial management, a more complete and comprehensive utilization of available financial instruments businesses.

The analysis suggests that to ensure effective financial management enterprise must consider questions of financial regulation at all levels, and especially where it can not affect its conditions and laws. That is why the financial management of the enterprise involves the development of a specific financial strategy and tactics based on the financial analysis, a comprehensive assessment of its results, forecasting revenues and expenses, changes in the structure of assets and liabilities, changes in the volume and cost structure of sales, profits, as well as the dynamics of environmental factors. Solutions have to be a variant character, and one of the tasks of financial management - selection of the most rational and workable options simultaneously ensure economic production process.

enterprise, finance, management, function, regulation, methods, analysis, flows

Одержано 28.04.14

УДК 330.3

О.В. Бондаренко, здобувач

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Обґрунтування варіантів оподаткування підприємств малого бізнесу регіону

Стаття присвячена аналізу функціонування малих підприємств на рівні регіону в умовах різних систем оподаткування за допомогою комплексу імітаційних моделей. Розкрито особливості імітаційних моделей для малих підприємств регіону, які враховують фактори диференційованого попиту, взаємозамінності трудових ресурсів, диверсифікації виробничої діяльності і дозволяють не тільки судити про ефективність тієї чи іншої системи оподаткування, але і зробити вибір на користь однієї з них для конкретного малого підприємства регіону. Обґрунтовано процес розподілу прибутку малого підприємства і визначено значення відповідних параметрів імітаційної моделі; при цьому була розроблена методика реалізації імітаційно-оптимізаційного походу до моделювання діяльності малих підприємств.

підприємство, малий бізнес, моделювання, технологія, виробництво, параметр, продукція, функція

А.В. Бондаренко, соискатель

Одесский национальный университет имени И.И. Мечникова

Обоснование вариантов налогообложения предприятий малого бизнеса региона

Статья посвящена анализу функционирования малых предприятий на уровне региона в условиях различных систем налогообложения с помощью комплекса имитационных моделей. Описаны